

## Määrä ei muutu laaduksi

■ PEKKA WAHLSTEDT

Timo Airaksinen: *Parasta kaikille. Onnen ja hyvinvoinnin ehdot.* Johnny Kniga 2009.

Nykyään kelpaa vain paras. Kaiken pitää olla huippua tavaroista ja urheilusta kulttuurin, taiteen ja tieteen saavutuksiin asti. Tiedepoliitiikan tärkein tehtävä onkin valvoa laatua ja vaatia yliopistoilta tarkasti mitattavissa olevia tuloksia. Harvoin keskustellaan siitä, mitä laatu tarkoittaa ja millä kriteereillä sitä mitataan ja arvioidaan. Ei myöskään kysytä, voisiko laadulle olla useita erilaisia määritelmiä.

Filosofi Timo Airaksinen löytää ja avaa laadun käsitteen erilaisia merkityksiä, määritelmiä ja kriteerejä. Hän tarkastelee laadun vastakohtana myös määrää, jolla on hallitseva asema massayhteiskunnassa. Tärkeä kysymys onkin, minkälainen on laadun ja määrän suhde ja voidaananko niitä arvioida samalaisilla mittapuilla?

Vaikka laadusta usein puhutaan yksikössä ja universaalina ominaisuutena, se on aina sidottu joihinkin erityisiin intresseihin. Kun taiteilija, liikemies, tutkija ja kuluttaja puhuvat laadusta, he määrittelevät sitä eri näkökulmista ja panevat sen palvelemaan erilaisia intressejä.

Melkein kaikkiin asioihin liitetään sana ”huippu” kauppojen huipputarjouksista huippuyliopistoihin asti. Kuitenkin huippu-sana ilmentää vain tietyn tahon intressejä ja näkökulmaa – kaikkialle tunkeutuvan talousmaailman valtapyrkimyksiä. Sana liittyy yleensä määrään eikä laatuun. Airaksisen mukaan se onkin peräisin urhei-

lusta, jossa suorituksia arvioidaan määrällisillä mittapuilla. Ajatusta voisi jatkaa ja todeta, että urheilusta ei ole pitkä matka talouteen, sillä onhan raha juuri määrällinen ja matemaattinen suure.

Myös yliopistoilta vaaditussa tulovastuullisuudessa on kysymys mitattavissa olevista asioista. Airaksinen toteaa, että tänään yliopistot ovat kuin tehtaita, joiden on tuotettava tietyn ajan kuluessa niin ja niin paljon maistereita ja tohtoreita työelämän tarpeisiin. Valtavan määrän oletetaan ilman muuta olevan myös laadullisesti korkealuokkaista.

Airaksinen toteaa, että monet arvostetut taiteilijat ja tutkijat tienavat saavutuksiinsa nähden varsin vähän. Määrää ei voi vääntämälläkään muuttaa laaduksi. Tätä voi jatkaa ja todeta, että kun puhutaan menestymisestä laadun takeena, harvemmin kysytään, kenen ehdoilla menestys määritellään. Yleensä menestyneimpänä pidetään sitä, joka vetoaa suurimpiin ihmismassoihin. Massojen arvostelukyky toimii Airaksisen mukaan ikään kuin laadun takeena. Esimerkiksi Uno Turhapuro -elokuvat olivat suosittuja ja toivat tekijöilleen paljon rahaa, mutta ne tuskin edustavat elokuvataiteen huippua, minkä monet kriitikotkin ovat uskaltaneet tuoda julki. Onneksi sentään tieteen tulosten objektiivisuutta ja totuudellisuutta ei – ainakaan vielä – ole yritetty ratkaista ja varmistaa kansanäänestysten avulla.

Kaikkein kiintoisin ja puhuttelevin jakso Airaksisen kirjassa käsittelee ainutlaatuisuutta. Airaksinen pitääkin ainutlaatuisuutta määrän ylivallan tärkeimpänä vastavoimana. Se, mikä on ainutlaatuista, on täysin uniikkia ja toistumatonta, ainutlaatuisuus asustaa kaikkien mää-

rittelyjen ja mittojen tuolla puolen. Ainutlaatuisuus ei mahtale ja pidä melua itsestään. Ainutlaatuinen on usein niin pientä ja vaatimatonta, että sen ohi kulkee helposti sitä lainkaan huomaamatta.

Ainutlaatuisuus onkin tutumpi asia mystiikkaan taipuvalle itämaiselle ihmiselle kuin länsimaiselle järjen palvojalle, jolle vain tarkasti määriteltävät ja mitattavat asiat ovat todellisia. Oivallusta havainnollistaakseen Airaksinen esittelee japanilaisen tatamihuoneen, joka tarjoaa puitteet ainutlaatuisuuden huomaamiselle ja kokemiselle. Esimerkki on sekä käytännöllinen että metaforinen. Ideana on, että huoneessa ei ole lainkaan kirkkaita valoja, sillä ainutlaatuisuus ilmestyy ja alkaa elää vasta hämärässä. Länsimaalaisten palvoma valo on järjen symboli ja tuo asioiden ja esineiden ääriiviivat selkeästi näkyviin, mutta itä arvostaa mystistä esineiden rajojen häilyvyyttä.

Sille, joka on perehtynyt Airaksisen kolmeen aikaisempaan kirjaan, viittaus itämaiseen ajatteluun ei ole yllätys. Etenkin *Onnellisuuden opas* ja *Elämänhallinnan haaste* sisältävät enemmän itämaista pohdiskelua kuin länsimaista filosofiaa. Länsimaisen terävän mutta kapean ajattelun rajoitukset esiin tuovaa syvällistä itämaista ajattelua olisi *Parasta kaikille* -teokseenkin enemmän kaivannut. Kaikkia neljää kirjaa voi vilpittömästi suositella niin filosofian kuin tieteenkin harjoittajille, sillä ne poikkeavat ainutlaatuksella tavalla länsimaisen ja akateemisen filosofian valtavirrasta.

**Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja kriitikko.**